

1. Tema *Antigone* je tragična. Sofoklova, Anouilhova, Smoletova *Antigona* so tragedije.*

2. Tragedija je model; v realnih dramah se – zdaj manj zdaj bolj – meša s komedijo. Kot tragedija ne pozna upanje v dokončno zmago življenja; navdihuje jo le upanje v odrešilnost smrti. – Zato tretji del *Oresteje – Sprava* – ni tragedija; sodi v *commoedio*, kakor jo opredeljuje Frye. Vendar ni vsaka epifanija komedijska; v *Bakhtankah* je radikalno tragična, zato posmehljivo ironična.

3. Tragedija na brezperspektiven način umetnostno oblikuje spor med simbolno menjavo in blagovno menjavo, medtem ko komedija isti spopad podaja prizanesljivo. Simbolna menjava – po Maussu in Baudrillardu – zahteva enako(vredno)st smrti z življenjem. Kar sprejmeš, je treba vrniti brez ostanka, če se da z zvrhano mero. Pri tem ne mislim predvsem na telesno življenje, ampak na simbolično, prejeto v družbi. Družba podeljuje življenje in smrt. Osnovni model simbolne menjave je vrnjeni dar – žrtev. Blagovna menjava omogoča pridobivanje: proizvajanje, kopičenje; namen blagovne menjave je, da se nekaj, česar prej ni bilo, ohrani in razmnoži. Zgolj življenje mora zmagati, prostor smrti se zmanjšati. Vendar pomeni realno več življenja za enega – za eno družbo – manj življenja za drugega; nemalokrat uboštvo, po pravilu trpljenje, v posledici smrt.

4. Temeljne pojme, s katerimi razumevamo svet in umetnost, je treba gledati na dveh ravneh: v perspektivi (življenja) in v retrospektivi (smrti). Upanje v človekovo nesmrtnost (krščanstvo, razsvetljenstvo, optimistične ideologije, scientizem); upanje v zadnjo besedo gole smrti. Šele tretja raven je simbolna menjava: ravnotežje med življenjem in smrtjo – življenje, ki poraja smrt, smrt, ki poraja življenje. Tudi žrtev je dvojna, četvorna. Žrtvujem lahko druge (Rihard III.) in sebe, da bi si povečal imetje, užitek, oblast; svojo oblast, uspeh, korist lahko zavržem. Tudi družba ima dve naravi. Je organizacija povečevanja in kopičenja pridobljenega – gospodarski in politični sistem. Ob tem pa je moloh, ki nenehoma zahteva od ljudi žrtve: da v podrejanju nji sami sebe izgubljajo. Simbolna menjava je tretja raven: družba kot ravnotežje med pridobljenim in izgubljenim, kot dialektika obojega. (Imperialistično družbo z njenimi institucijami imenujem državo.)

5. Tragedija in komedija izhajata iz mita in rituala. Mit pripoveduje o nastanku institucionalne družbe; linčarji določijo klavno žrtev, njena kri naj vzpostavi ravnotežje s podivjanim življenjem. Zato je ta žrtev ritualna. Ritual jo sakralno obnavlja. Določeni posameznik je prisiljen v simbolno menjavo. Posameznik obstaja danes v družbi tako, da se mora nenehoma sam sebi odpovedovati – do smrti.

6. Žrtev je grešni kozel; odkupuje celotno družbo, njeno pridobitniško proizvodnost. Njegova osebna krivda ali nedolžnost sta sekundarni. (Med Medejo in Ifigenijo ni načelne razlike.) Določen je za krivca, da bi bili lahko ostali pogojno nedolžni. Prav s tem dejanjem – da pripiše krivdo drugemu, ne sebi, in da so posamezniki zmeraj drugi od nje – postane družba v temelju kriva; in vsak, ki ni grešni kozel, z njo. Ker pa je vsak slej ko prej grešni kozel – razlike so le v naravi in radikalnosti krivde (med Antigono in stražnikom) in ker je vsak že od začetka sodelavec družbe, je krivda osnovni človeški žig.

Krivda žrtve in krivda rabljev se prepletata. Rabelj – Kreon v Sofoklovi *Antigoni* – postane sam žrtev, žrtev pa nemalokrat rabelj (Rihard III,

*Za temo sem si izbral razmerje med *Antigono* (Sofoklovo, Anouilhovo, Smoletovo), tragedijo in mitom. Tema se je skazala za preobsežno. Zato se omejujem na njen del: *Antigona in smrt (umor)*. Zaradi pomanjkanja časa ne morem razviti razlik med dramami; poudarjam to, kar jih druži.

ANTIGONA IN SMRT (UMOR)

Dvakrat
po enajst tez
in ilustracije

Medeja, Orest). Zato se je gledavcu tragedije mogoče simbolno izenačiti obenem z enim in drugim. Gole žrtve (Antigone) in goli rablji so le na robu izkustva kot mejni primeri pomenske kondenzacije.

7. V viru družbe je torej zločin: umor grešnega kozla (znanega pod tem imenom iz svetega pisma, pod drugimi imeni – beli bik, jagnje, Jezus, Ifigenija – iz mitov). Se da beseda tragedija etimološko izvajati iz zveze z grešnim kozlom?

8. Naraščanje življenja nad smrtjo, ki se zmeraj znova skaže kot navidezno – odtod tragično slepilo – je obenem pozabljanje izvorne resnice: umora žrtve. Prva prekrije – zakrije – to resnico filozofija (metafizika). Osnovno dilemo: življenje – smrt prerazloži v bit-nič; naenkrat je vrnjeni dar odveč. Metafizika utemelji moderno pravno družbo, v kateri je človek sam svoje imetje (habeas corpus) in z drugimi komunicira po blagovni liniji (in v skladu z njeno varnostno iluzijo). Univerzalne religije in znanost kot najbolj univerzalna – najbolj učinkovita – med njimi skrivane izvorne resnice dovršujejo. Filozofsko in znanstveno spoznanje postavi smrt v oklepaj; smrt postane slepa pega. (Glej analize Ivana Iliča.)

9. Vprašanje o smrti umetnosti je obrnjeno – prikrito – vprašanje o umetnosti, ki ne pozna več smrti. (Kompjuterska poezija . . .) Vprašanje o smrti tragedije (Steiner in drugi) je obrnjeno vprašanje o dramatiki, ki je izgubila stik s smrtjo. Pozabljenje osnovne resnice se začne s komediacijo vsega. Ker pa v najnovejšem času blagovno menjavo izriva menjava informacij, členov – kompjuterski sistem koda – in ker kibernetški sistem ne pozna negativitete (ekscesoidnega trošenja ljudi in blaga), izgine konflikt med simbolno in blagovno menjavo in s tem temelj tragedije (in komedije). Slepilo in resnica se spremešata do nespoznavnosti. Sredi te radikalne manipuliranosti se znova zastavlja vprašanje o rojstvu tragedije; to pa je vprašanje o prikrievanju. Poglavitno današnje slepilo je prepričanje, da je temeljni ritualni umor z vsem bogastvom svojih različic presežen.

10. Tragedija pozna lastno, to je tragedijsko resnico (spoznanje). Ta je krščanski, filozofski, znanstveni vsaj enakovredna. Ker je danes pozabljena, je toliko pomembnejša. Na strani krščanske, filozofske, posebno pa ideološke in znanstvene resnice so tisočere in velikanske institucije, na strani tragedijske resnice je komaj kaj – razen samih smrtnih dejstev. Tragedijska resnica odkriva dvoje: da je družba utemeljena na umoru in da zato brez nenehnega obnavljanja tega izvirnega umora ne more obstajati. Tragedijska resnica razkrinkuje humanizme in nauke o nesmrtnosti kot slepila, ne da bi pri tem zapadla nihilizmu; ta je mogoč šele v okviru filozofije in znanosti kot togo nasprotje srečnemu imperializmu in kot njegova bedna delna resnica.

11. Prva konsekvenca: ker družbe brez žrtve ni, žrtve pa je izločeni posebnež, sta posebnež in družba že v zasnovi enakovredna. To spoznanje je predpostavka tragedijske resnice. Najbolj kaznovani (kralj Ojdip), najbolj kriminalni (Medeja), najbolj nesrečni (Elektra), najbolj na rob odrinjeni (berač Ojdip) se pokažejo v središču sveta; povprečni in srečni, spodobni in spoštovani so zapuščeni v sivini nepomembnosti, v videzu. Ideal filozofske, ideološke, znanstvene, proizvodno potrošne, informacijske družbe je, da posebneže odpravi. Tragedija izpričuje, da to ni mogoče, ker je v nasprotju z resnico.

Drugi del tez

1. *Antigona* je tragedija posebnega tipa: med različnimi tipi tragedij je najbolj tragedijska, ker je njena tema nastanek in narava tragedijske resnice.*

2. Čeprav so Kreonti med sabo sociopsihološko različni – Sofoklov je barbarski tiran, ekscesoidni samovoljnež, Anouilhov in Smoletov sta

moderna funkcionalista – hočejo v bistvenem isto: po končani vojni, po preobilni žetvi smrti skušajo utemeljiti družbo brez smrti. (Glej govor Smoletovega Kreonta, 1. izdaja, stran 11.) To je postopek vseh ustanoviteljev kraljestev; to je osnova vseh novih držav. A ker družbo utemeljujejo na zmagovavcu – to je na tistem, ki je poraženca (= krivca) umoril – jo s tem postavijo na zločin. Zločin vzdajajo v novo ureditev kot njen pogoj. Zmagovavčeva smrt je posvečena; tisti, ki je Eteokla umoril, Polinejkes, je izobčen. Eno morivsko dejanje – Eteoklovo – je sveto; drugo grešno. Na novo etabrirani razglašajo: kdor bo z zmagovavcem, bo – simbolično – večno živel. Kdor se bo usmilil poraženca, bo kriv, ker se bo s tem uvrstil na stran tistega, ki simbolizira smrt, mrtvost, preteklost; s tem bo usmiljeni sam obnavljal smrt (umor). Slepilna obljuba sistema je: če nihče ne bo sočutil s poražencem, bo ostal umor pretekel: za zmerom premagan.

3. Na začetku države sta torej zapoved in prepoved. Prepoved pokopavanja mrtvih (ki jo prakticirajo države še danes) določi mejo med etnocentrično pojmovnim dobrim in zlim: med našim in tujim, med prijateljem in sovražnikom, med našo državo (domovino) in drugo. V simbolno menjavo, ki je univerzalna, je zarezana meja blagovne institucije. Kdor samovoljno prepoved krši (država temelji na samovolji), uničuje najvišjo vrednost: naše življenje. Zato je izdajavec; zasluži smrt. Na mesto simbola menjave stopi moralno pravni sistem; smrt je obnovljena, a kot kazen, kot sredstvo državne kohezije. (Glej Kreontov govor, stran 12.) Ni več osvobajajoča resnica; je le eksempl. Kaznovani preide na drugo stran življenja. Tam je – po nazorih te strani – večna smrt. Mors immortalis je simbolizirana v nepokopanem mrtvecu; nepokopan mora ostati zato, da njegova smrt ne bi bila nikdar ukinjena. Za takšno družbo je bistveno, da je smrt ujeta in odposlana onkraj nas; da je drugje; da je le v nas (nesmrtno) življenje.

4. Antiona sprejme temeljno človeško nalogo: pokazati, da smrt in umor nista onkraj; da država (da mi) temelji(mo) na njiju. To je vrhovna človeška dolžnost: *dolg. Plačati*. Plačilo dolga je temelj simbolne menjave: vrnjeni dar.

5. Antiona ve, kaj sledi, če izločamo smrt – našega – življenja drugam, v druge. Celotno obdobje blagovne menjave (neolitika) je čas nenehnih vojn med samimi ekspanzivnimi presežki življenja (državami), ki pripisujejo smrt druga drugi. Dezuniverzalizacija sveta vodi v vojno samih totalitet, torej v eksces družbeno legitimnih umorov. A obenem v kaos znotraj države (Teiresiovi verzi o nevarnosti zmede), kajti otroci premaganih in onečaščenih ne morejo pristati na večno mrtvost svojih prednikov; zmerom znova pripravijo učinkovito maščevanje – pač po talionskem zakonu. (Ne pozabimo na nadaljnjo zgodovino Teb. Zavlada Polinejkov sin Thersander; njegov rod se nadaljuje, Eteoklov pa je z ubitim sinom Laodamosom končan.) Antiona ve, da je pravna in moralna filozofija države slepilo. Tragedija zahteva, da se slepilo raztrga; da se pozabljenega spomnimo (tragedijska plat kulturnega spomina); da se skrito (a-letheia) razkrije.

6. Antiona je kontranasilje; Kreonta – državo, podržavljeno družbo – prisili, da se razkrije v svoji resnici: da ubija. Vendar je metoda Antioninega kontranasilja nenasilna, etična; v tem se loči od drugega – talionskega – modela tragičnih junakov, ki izsilijo resnico sveta z umorom (Orest). Antiona ni niti trpna – naključna – žrtev (Abel, Ifigenija). Anti-

* Žal mi je, da na tem mestu ne morem izpeljati zveze med Antigono v jami grobu-skritosti-maternici in njenimi analogoni Danajo, Arne in Antiopo; komparativna analiza mita bi podala posebno teorijo rojstva tragedije kot resnice, ki nadomešča rojstvo fizičnih otrok, Eola in Beota, Perzeja itn. Prav tu je eden modelov za rojstvo Jezusa kot resnice iz votline.

gona je svobodna zavestna odločitev zoper družbo, utemeljeno na laži (slepilu) in umoru. (Naj je svobodno voljo Grkom tega časa še tako težko pripisati, v liku Antigone je zasnovana; zato ni čudno, da je Evropa to dramo in to temo najvišje cenila.) Antigona ve: kdor pristane na Kreontovo prepoved, postane sodelavec v ubijanju – tudi za nazaj. S tem pa preprečuje rojstvo resnice in obnovo kozmosa. Samovoljna država kozmos ukinja.

7. Antigona se ne slepi; je simbol kristalne zavesti. Čeprav bi po eni strani rada živela – kot vse živo – se zaveda, da je njena smrt nujna. To smrt moremo pojmovati kot ritualni samomor. Med ritualno žrtvijo in ritualnim samomorom je razlika le v etičnosti. Tradicionalni grešni kozel je izbran po naključju; je predmet obreda. Antigona pa je njegov osebek, sama se daruje. Njena – etična – veličina je, da v času, ki na videz neha darovati žive žrtve (ker žrtve spremeni v državne podložnike: v delavce proizvajavce, te pa je treba izkoriščati in ne ubijati), s svojim avtodafejem prikaže resnico državljanov. Ritualni samomor je osrednja oblika etično razvite človeške družbe. Njegova tragedijska resnica uravnoteži slepilo resnico znanstvenega osvajanja (= napredovanja) in državnih zmag. Se je pa prenesla v en del krščanstva: v svetniškega mučenca (glej Calderónovega don Fernanda – *Stanovitni princ*), in v en del revolucionarnosti: v padlega heroja (glej Schillerjevo *Ivano Orleansko*).

8. Pomen Smoletove *Antigone* je še posebej v tem, da prinaša tragedijsko resnico v dobo, ki se trudi biti gluha.

9. Na eni ravni Antigona, ki išče resnico, Polinejka najde, kar simbolno pomeni: najde smisel sveta, kozmos. Svet, ki je v blagovni menjavi in v državah že skoraj razpadel v nič (nihilizem uživačev, cinikov, narcisov, funkcionalistov, vojakov, politikov – Smoletovega tebankega dvora), se znova rodi. Junaška devica spočne dediča: Paža. Ohranjena je kontinuiteta etične zavesti in osvobodilnega dejanja: nepristajanje na zlo nič, na zgoljdanost življenja, proizvajajočega reči, omejenega v slepilo, ker mu je resnica prepovedana: ker mrtvec ne sme biti pokopan; ker smrti ne sme mo vzeti nase in odpreti njenega rodilnega naročja.

10. Na drugi ravni najdenje smisla sovpadе s smrtjo: z umorom. Resda ni ves smisel zajet v smrti: smisel je omogočanje življenja, smrt poraja življenje. Ni pa smisla, ki bi se ločil od smrti; smisel, ki zanika smrt, postane državna, gospodarska, politična, telesno uživaška logika: prazna logika nič. Antigonino življenje – to je smrt – je posoda vrnjene smisla.

11. Antigona: živeti ni mogoče, če ni smrt življenju enakovredna. Praksa, ki prizna zgolj življenje, je bolezen na dokončno smrt: rak: imperialističen razplod celic, nobena noče odmrreti, nobena odstopiti prostor svoji naslednici. Antigona: če se vsi drugi predajajo razmnoževanju – otrok, imetja, vrednot, znanja, užitkov, čustev, moči – ostane nji, da reši svet: da sama s svojo hoteno žrtvijo prikljče ljubljeno smrt.

Prvi del ilustracij

Naj navedem nekaj temeljnih citatov iz vseh treh *Antigon*; takšnih citatov, ki so zagovornikom razmnoževalnega zgoljživljenja najbolj pohujšljivi in najmanj razumljivi.

1. Osnovni ton Smoletove *Antigone*:
Daleč čez črto tega mesta kaže kažipot,
v deželo drugo, na drugo plat življenja.

Mesto je ime za državo-družbo, ki je izključila smrt. Druga plat življenja je smrt.

Zakoni drugi vodijo življenje,
zato sem tu, da jih spoznam,
zato sem tu, da zvem, kdo sem.

To je namen tragedije: doseči resnico, ki se skoz dogajanje drame razkrije v boju s slepilom.

2. Tragedija ne prizna stečaja za umor, ker ve, da v svetu izključene smrti zavlađa slepilo (rak). Zato:

*Zdaj zakoni sveta popravljajo napako,
trdo, pravično, brez priziva;
ker zlo se v zlu rodi in nadaljuje v novo zlo
v nikoli sklenjeni verigi.*

Besede se nanašajo na umor Stražnika. Kreon ni mogel obvarovati svoje prepovedi (ne pokopuj mrtveca!) in zapovedi (živi brez umora! – torej ne ubij Antigone, ki je prepoved prekršila) drugače, kot da je dal Stražnika umoriti. Umor je nujen že kar na začetku nove družbe. Nerazrešljivo protislovje morilske družbe.

*Nesrečni stražnik . . . nesrečne Tebe in Kreon, ti,
ki si presodil, da dobro ustvariš tudi z zlom.*

Od prvega vprašanja:

Kdo je morilec? Kaj se godi?

So Tebe res navek zakleto mesto umorov in krvi?

Vnovič je tekla kri, čemu?

do prvega odgovora:

Stražnik je mrtev.

To je zdaj resnica. In to ni mir in ne blaginja,

to je zločin.

Brezprizivna resnica o naravi naše družbe.

3. Nasproti si stojita dve pojmovanji. Družbeno:

Ljudje živé, se veselé, kopicíjo užítke

in prav neradí slišíjo za smrt.

Takrat jim je najboljšé, ko jih nobeden ne vznemírja,

radí bi v miru speljali svojo barko v grob.

Pojmovanje tragedijske resnice:

Normalni zven svetá je laž, prevara in slepota.

Med obema pojmovanjema ni mostu – to je nauk tragedije. Ali nihilizem tega sveta:

Nobene žrtve ni,

nobene posvečenosti, v očeh sveta nikakršnega zgleđa.

Ali ravnanje Antigone, ki

dognati hoče vse do kraja.

Kraj je konec življenja. Konec je nujen, če Antigona do konca išče pravo stran življenja (smrt).

Uživači se zavedó, da so linčarji. Spoznajo:

Ubíti ga bo treba znova! – Namreč Polinejka, smisel, Antigono, ki se je z njim poistovetila.

Ljudje, razporejeni na strani zgolj življenja, morajo doseči, da se uveljavi sklep: Polinejka – smrti – ni. Zato morajo vsako Antigono, ki (ga) je našla, ubiti, da bi znova mogli oznanjati človekovo prazno nesmrtnost. Obveljati mora resnica:

Človek je nič, čemu naj si taji svoj nič?

4. Anouilhova Antigona je v spoznanju nujnosti smrti še določnejša. Že v nastopu Prologa beremo:

Antigona premišljuje, da bo morala umreti . . . Ni kaj storiti. Imenuje se Antigona in morala bo svojo vlogo igrati do konca.

Ljudje iz komedije bežijo pred koncem, pred njegovo resnico. Ne vedo, da je konec obenem začetek: vir. Začetku pa ni mogoče ubežati.

Anouilhova Antigona se globoko zaveda zločinskosti normalnega življenja – družbe; zato se ji to življenje upira:

Ne želim živeti . . .

Zgoljživljenje je prilagajanje laži, zločinu. Bistvo izločenca, posebneža, ki si etično naloži dolžnost vračanja daru-življenja, je v tem, da reče zgoljživljenju: ne.

Se morem reči ne na vse, česar ne maram – na vašo politiko, na vašo nujnost, na vaše zgodbe. Sama sem sodnik. Z vašo krono, z vašimi stražami me lahko le ubijete, ker ste rekli – na ta svet – da.

Tragedijska resnica je neuklonljiva; pokaže bistvo podružbljenosti: družba obsoja in mori. (Glej Smoletove verze: *Kdor je na prestolu, pozna le preiskavo, sodbo, kazen. Kdor se upre kraljevemu ukazu, pristane / na preiskavo, sodbo, kazen.*) A navzlic svoji morilski moči družba ne more prisiliti žrtve, da bi pristala na resnico družbenega niča; žrtev lahko le ubije. Ritualni posebnež utripa v skladu z globljo resnico: s simbolno menjavo.

Znanstvena (državna, družbena) resnica zahteva ogromno – čedalje več – znanja, medtem ko je resnica simbolne menjave skrajno skromna. Antigona to ve: *Ničesar se ne morem naučiti od vas.*

Treba je znati le reči ne. Znati umreti kot žrtev. Ne pristati na umazanijo življenja, v katerem je treba početi nizkotnosti, *nekomu lagati, drugemu se smehljati, tretjemu se prodati; gledati stran, ko nekoga ubijajo.*

5. Sofoklova Antigona je najjasnejša. Že v prvem nastopu izjavlja:

Ti stori, kakor veš, jaz ga pokopljem;

za delo to mi bo sladko umreti.

(Tako prevaja Sovre; Albreht ima: *bo to mi častna smrt.*)

Ob ljubem počivala bodem ljuba

za svoj pobožni greh; saj moram spodnjim

pogodu biti dlje kot živim tu.

Sofokles se ve za skladnost človeškega ravnanja s svetimi zakoni; Smole to vednost obnavlja. Spodnji bogovi so tu le izraz – simbol – za izvirno pripadnost smrti.

da umrjem – vem

in vedela sem že brez teh razglasov.

Če pa že prej umrem, o, blagor meni!

Ker komur je življenje zgolj trpljenje,

ta pozdravlja smrt kot blagor.

A zakaj ji je življenje posebej trpljenje? Ne le zaradi temeljne zavezanosti simbolni menjavi. Tudi konkretno. V tragediji *Ojdipus v Kolonu* spoznamo Antigono kot spremljevalko svojega slepega očeta – berača – v izgnanstvu. Sinova sta ga posmehljivo izdala, Antigona žrtvuje svoje življenje, da bi mu stregla v bedi. Antigona je že pred tragedijo o Antigoni simbol solidarnosti, usmiljenja, altruizma: odrekanja človekovi samozadostnosti, veličini osvajanja. Je zametek bodočih svetnic. A človek le kot svetnik in mučenec ne sodeluje v zlu.

Tragedijska resnica je:

zdaj, v veke in že zdavnaj vlada zakon:

Dejanje in nehanje smrtnikov

nikdar ni prosto krivde in prekletstva.

In:

Ker mnogim je nestalni up krepilo,

a mnogim lahkokrilih želj privid;

še preden kdo zave se, ga zaleze,

da se opali na žarečem ognju.

Vsi smo podvrženi slepilu; vse nas tragična resnica vrže ob tla. Kreon doživi, da se mu zakoljeta sin in žena; sam postane tragični junak. Liki iz Smoletove *Antigone* bi se temu radi izognili; a kako dolgo bo trajalo njihovo slepilo? Jih ne čaka usoda Beckettovega *Konca igre*?

Antigona ve za ta bodoči bedni konec; zato jo opeva zbor:

Ni vzela te bolezen, ni meč te končal

iz proste zdaj volje – kot smrtnik noben –

še živa stopila boš v Hades.

Če se sam ne zapišeš smrti, te prisili vanjo usoda: v obliki maščevanja. Teiresias Kreontu:

Zapomni ti si, da ne bo prevozil,

na nebu sončni voz več mnogo krogov,

ko dal krvi boš lastne plod – mrliča –

v nagrado mrtvecem, v odkup za to,

da pahnil z vrhnjega sveta v podzemlje

si živo dušo...

In:

Zaman je borba z neizbežnostjo.

Resnica zmaga vedno.

(Ali pri Sovretu: *Le resnica traja.*)

Upiranje tragediji je upiranje (tragedijski) resnici. Je zakrivanje resnice.

Drugi del ilustracij

1. Sofokles opeva zmago zgoljživljenja kot slepilo. Na ravni rodovne – znanstvene, družbene – ekspanzije:

*Silna so čuda tega sveta,
čudo vseh čud pa je človek!
Smelo križari sredi morja,
vihram besnečim kljubuje.
Boginjo boginj, pramater zemljo,
si je zaslužnil z umno roko...
Zvitost, spretnost njegova sta dika!
Tako rekoč vse je plen domiselnega človeka.
In vrh: jezik si je izmislil, ustanovil državo.*

A vse to – mogočnost tega sveta, uspešnost te družbe, bogastvo blagovne menjave – ne pomaga; tragedijska resnica je močnejša:

*Boleznim kužnim vsem je našel lek,
le smrti ne ubeži iz veka v vek.*

2. Isto – a na osebni ravni – kritično opeva Smole. V družbi, ki je izklopila smrt – žrtev, požrtvovalnost – pade vsak državljani v neodrešljiv narcizem. Samozadostnost življenja je strahoten brezup: je nova – sodobna – oblika neodrešljive tra-
gičnosti.

Ismena:

*Resnica ni resnica, ker mora dihati na naših tleh!
Dihati na naših tleh pa se pravi:
Karkoli govorim in delam, res je le eno:
jaz sem središče vsega – jaz sama sebi sem edino,
ves svet okoli je le moje dopolnilo.*
Kje naj najdem Polinejka? V neznanih daljah, kjer ni mene?
... A ko udari ura, smo vkljeni le v eno:
v telo, ki terja in zmaguje.
Nemočna sužnja sem tega, v čemer se nosim.*

To je napoved Beckettovih starcev, ki so kaznovani z večnim životarjenjem prav zato, ker se ne znajo življenju odpovedati. So pa ti verzi obenem tudi resnica Okovanega Prometeja, ki je prvi podrl kozmično ravnotežje; od njegovih časov, od Epimeteja, od Pandore, od Deukaliona naprej so ljudje podvrženi zlu. Vladimir in Estragon, Pozzo in Lucky so obnova okovanega Prometeja: Smoletove Ismene.

Le Antigona more te okove zdrobiti.